

Zuzanna Zbróg

<https://orcid.org/0000-0002-4088-626X>

e-mail: zuzanna.zbrog@ujk.edu.pl

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Polska

Wprowadzenie

Janusz Korczak, jako prekursor idei głosu dziecku, dostrzegał, że dziecięce opowieści o swoich doświadczeniach, emocjach, wątpliwościach, wymagają wysłuchania i potraktowania z należytą uwagą i szacunkiem. Dziecko to pełnoprawny człowiek z własnym światem, uczuciami i prawami: do radości, uczenia się, popełniania błędów, wyrażania swojego zdania i uczestniczenia w życiu grupy. Te rewolucyjne jak na jego czasy poglądy, leżą u podstaw współczesnej Konwencji o prawach dziecka. W szczególności art. 12 pkt 1 stanowi, że dziecku zapewnia się „prawo do swobodnego wyrażania własnych poglądów we wszystkich sprawach dotyczących dziecka, przyjmując je z należytą wagą, stosownie do wieku oraz dojrzałości”.

Pedagogika korczakowska inspirowała i nadal inspiruje do badań nad dzieciństwem jako konstruktem społecznym i kulturowym, do badań z udziałem dzieci i ich perspektywą rozumienia i interpretacji otaczającej je rzeczywistości. Wraz z nabywaniem przez pedagogów, psychologów czy socjologów doświadczenia badawczego pojawiła się nie tylko różnorodność metod badawczych, ale i świadomość niezbędnej dbałości o dziecięcy dobrostan w trakcie (współ)prowadzenia badań. W ubiegłym roku ukazały się zaktualizowane protokoły i kodeksy etyczne, opracowane przez międzynarodowe gremia doświadczonych badaczy, które zawierają ramowe wytyczne dla wszystkich osób zaangażowanych w badania z dziećmi i młodzieżą, np. kodeks etyczny EECERA dla badaczy zajmujących się wczesnym dzieciństwem (Bertram i in., 2025) oraz ramy etyczne promowane przez UNICEF podczas badania drażliwych tematów dotyczących dzieci (Sherr i in., 2025).

Modyfikacje wytycznych dla badaczy angażujących dzieci i młodzież w badania wynikają z konieczności uwzględnienia zmian zachodzących we współczesnym świecie: rozwoju technologii, w tym AI, wzrostu znaczenia mediów społecznościowych i społeczności internetowych, pojawienia się nowych wymogów prawnych itp.

Wynikają z nich zobowiązania do kierowania się w badaniach etyką i szacunkiem dla dziecka, rodziny, społeczności i społeczeństwa; praw człowieka; wartości demokratycznych; sprawiedliwości i równości; uznania wielu perspektyw; jakości i rygoru naukowego (Bertram i in., 2025).

Odpowiednie postępowanie dorosłych, uwzględniające ramy etyczne w badaniach z udziałem dzieci, rekomendowane przez światowe i europejskie stowarzyszenia, może przyczynić się do poprawy kompetencji komunikacyjnych i relacyjnych nie tylko badaczy, ale i nauczycieli. To nauczyciele przecież podczas codziennych zajęć rozmawiają z dziećmi o sytuacjach dla nich trudnych, nieprzyjemnych, smutnych. Jestem przekonana, że badania prowadzone wspólnie z dziećmi są punktem wyjścia do przerwania dominującego dyskursu unieważniającego i wyciszającego dziecięce potrzeby. Są także elementem wzmacniania głosu dzieci, wspierania ich w wyrażaniu swoich opinii i angażowania ich w procesy decyzyjne.

Zapraszamy zatem do refleksji nad rolą badaczek i badaczy nie tylko w rozpoznawaniu i rozumieniu dziecięcej perspektywy, ale i w działaniu na rzecz dobrostanu jednostek i grup dziecięcych, a w dłuższej perspektywie – modernizacji codzienności przedszkolnej i szkolnej.

Bibliografia

- Bertram, T., Pascal, Ch., Lyndon, H., Formosinho, J., Gaywood, D., Gray, C., Koutoulas, J., Loizou, E., Vandenbroek, M. i Whalley, M. (2025). EECERA ethical code for early childhood researchers. *European Early Childhood Education Research Journal*, 33(1), 4–18. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2024.2445361>
- Sherr, L., Mathews, S., Hussein, M., Carter, K.L. i Biancher, E. (2025). *Researching Sensitive Topics Involving Children*. UNICEF Office of Research – Innocenti. https://www.unicef.org/innocenti/media/10406/file/UNICEF-Innocenti_EthicsOutcomes-Paper-2025.pdf